

Standardy etyczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

Charakter i cel standardów

Niniejsze standardy etyczne, przedstawiające uporządkowany zbiór wartości, wyrażają podstawowe wymagania pozaustawowe dotyczące postępowania pracowników i studentów oraz poszczególnych ogniw organizacyjnych we wszystkich sferach funkcjonowania społeczności akademickiej Uniwersytetu. Wyrastają one z uniwersalnych reguł moralności powszechnej, a także z wielowiekowych tradycji dobrych obyczajów akademickich. Dla Uniwersytetu są to najważniejsze wartości warunkujące jego dobry wizerunek i wiarygodność społeczną, sprawne funkcjonowanie oraz rzetelny rozwój działalności naukowo-dydaktycznej. Cieszący się bowiem znacznym autorytetem i przywilejem doniosłej społecznie instytucji życia publicznego Uniwersytet ma szczególną misję zgłębiania i szerzenia prawdy oraz ideałów moralnych, a z uwagi na przedmiot swojej działalności, także upowszechniania zasad etyki biznesu. Musi więc dawać przykład poszanowania nie tylko powszechnych norm prawnych i regulaminowych, lecz także wartości moralnych ewolucyjnie ukształtowanych w warunkach autonomicznej wspólnoty akademickiej. Jakkolwiek samo przyjęcie Standardów jest wyrazem dobrej woli naszego środowiska, to jednak ich obowiązywalność jest bezdyskusyjna dla ludzi aspirujących do szacunku.

Celem ustalenia katalogu podstawowych standardów etycznych jest przede wszystkim ich promowanie przy wdrażaniu i stosowaniu w bieżącej działalności Uniwersytetu, a także ułatwienie oceny na wypadek konieczności weryfikacji ich przestrzegania. Każdy powinien być świadomy znaczenia wartości etycznych i przestrzegać ich w zakresie swoich powinności. Znajomość Standardów etycznych działa prewencyjnie i sprzyja podnoszeniu kultury organizacyjnej społeczności akademickiej, bowiem stanowią one zarówno przejaw naszych postaw, jak i drogowskaz w rozwiązywaniu trudnych problemów. Nie bez znaczenia jest także ich

subsydiarna rola w zakresie prawidłowej interpretacji norm prawnych oraz uzupełnianiu luk regulacyjnych, zwłaszcza w procesie zarządzania i kontroli oraz wymiaru odpowiedzialności za uchybienia.

Standardy wskazują na najważniejsze wartości, których realizacja warunkuje sprawne funkcjonowanie i rozwój Uniwersytetu Ekonomicznego. Bez ich respektowania dewiza i misja naszego Uniwersytetu stałyby się pustym sloganem. Zwłaszcza osoby zarządzające powinny je promować, dając dobry przykład codziennym postępowaniem i podejmowanymi decyzjami. Wskazywane wartości i preferowane sposoby postępowania nie są jednak adresowane tylko do osób sprawujących władzę na Uczelni lecz odnoszą się do każdego z nas, niezależnie od pełnionej funkcji. Każdy na swoim stanowisku pracy powinien wdrażać w życie wzorzec postępowania określony w niniejszym dokumencie, dla dobra całej wspólnoty akademickiej. Wszyscy powinniśmy w swoich postawach i zachowaniach dbać o spełnienie powołania Uniwersytetu, zarówno w sferze poznania teoretycznego, edukacji jak i wychowania. Nie wystarczy przestrzeganie przepisów prawa i procedur, niezbędne jest postępowanie respektujące łączące nas wartości.

Godność

W powszechnym ujęciu przyrodzona i niezbywalna godność osoby ludzkiej stanowi źródło wszelkich jej wolności i praw podmiotowych. Każdy ma prawo do dobrego imienia i do szacunku, niezależnie od faktycznych różnicowań, zwłaszcza niezależnie od zajmowanego stanowiska oraz osiągnięć zawodowych i osobistych. Przekonanie to stało się istotnym elementem kultury europejskiej i znalazło wyraz w humanistycznej tradycji uniwersytetów. Jakkolwiek celem dla którego utworzono uniwersytet jest poszukiwanie i przekazywanie prawdy, to chodzi o prawdę odkrywaną przez człowieka i dla człowieka, bowiem w całym rzeczywistym świecie tylko osoba ludzka jest bytem podmiotowym. Dzięki temu człowiek i jego życie staje się punktem odniesienia, ze względu na który nabierają znaczenia wszelkie działania, a w szczególności rezultaty pracy badawczej i kształcenia. Z tego powodu uzasadniona

jest afirmacja wrodzonej godności każdego poszczególnego człowieka, niedopuszczająca instrumentalnej manipulacji.

W działalności Uniwersytetu, jak i sferze zachowań poszczególnych uczestników życia akademickiego godność każdego człowieka jest nienaruszalna. Poczucie godności umacnia bowiem wiarę co do własnych przekonań i ideałów, poszanowania dla prawdy, rzetelności i innych wartości, kluczowych w życiu Uczelni. Nie pozwala też ulegać naciskom i pokusie łatwej popularności lub żądzy zaszczytów i nagród. Praktycznym przejawem afirmacji godności osoby ludzkiej jest respektowanie jej prywatności i innych dóbr osobistych oraz życzliwa pomoc, zwłaszcza w rozwoju moralnym i intelektualnym. Stąd wyklucza się jakiekolwiek formy mobbingu oraz tyranizowania podwładnych i studentów, a także wszelkie przypadki pomawiania drugiego i rozpowszechniania niesprawdzonych wiadomości narażających na utratę zaufania i dobrego wizerunku. Za szczególnie szkodliwe uważa się wykorzystywanie do niegodziwych celów braku doświadczenia młodszej kadry i podburzanie studentów.

Prawda

Poszanowanie dla prawdy jest podstawowym obowiązkiem pracownika naukowego, nauczyciela i studenta. Nie chodzi tu tylko o odkrywanie prawdy i formułowanie obiektywnych i rzetelnych sądów (teorii), lecz także o poszukiwanie nowych, oryginalnych i coraz lepszych rozwiązań, a w życiu bieżącym o prawdomówność, krytycyzm i samokrytycyzm, a także zaangażowanie w zwalczaniu wszelkiego fałszu i błędu. W dążeniu do prawdy pomocna jest – jak wiadomo – rzetelność, uczciwość, bezinteresowność i pracowitość. Bez nich nie ma osiągnięć ani w sferze teoretycznej, ani w sferze kształcenia. Naukowiec nieuczciwy i bierny, względnie angażujący się wyłącznie dla własnych korzyści nie jest wiarygodnym partnerem ani dla środowiska naukowego ani dla studentów. Poszanowanie dla prawdy powinno towarzyszyć także wszelkim formom aktywności studentów, którzy wstępują do Uczelni właśnie w celu poszukiwania prawdy i lepszego poznania innych

wartości uniwersalnych, a nie tylko dla zdobycia umiejętności zawodowych zapewniających osiągnięcie osobistych korzyści w przyszłości.

Wolność i odpowiedzialność

Warunkiem realizacji wszelkich wartości etycznych jest wolność jednostki, zwłaszcza jej prawo do swobodnego wyboru zainteresowań i aktywności, a także preferencji samych wartości, ich pojmowania i poszukiwania. Wolność stanowi też podstawę rozwoju każdej wspólnoty. W nauce wolność ma znaczenie szczególne, zwłaszcza z punktu widzenia swobodnego wyboru problematyki i metod badań, twórczości i sposobu jej prezentacji. Stanowi jedną z gwarancji efektywności działalności naukowej. Wolność myśli naukowej pozwala naukowcom postępować w zgodzie z rozumem, doświadczeniem i indywidualnym sumieniem. Wyklucza ingerencję władzy publicznej, manipulacje wynikami badań, ustępstwa i wymuszone kompromisy, zwłaszcza w obliczu presji politycznej, ideologicznej, środowiskowej, czy religijnej. Innym obliczem wolności jest tolerancja przejawiająca się w życzliwym zaakceptowaniu inności myślenia i postępowania drugiego człowieka.

Wolność nie ma wymiaru absolutnego. Podlega ograniczeniom, przede wszystkim z uwagi na poszanowanie wolności drugiego i zakaz naruszania jego słuszných interesów. W społeczności akademickiej doniosłe znaczenie ma samoograniczenie z uwagi na konieczność eliminacji elementów dezintegrujących, aby Uniwersytet nie stał się miejscem jałowych, czysto dogmatycznych bądź fanatycznych sporów, zwłaszcza o podłożu politycznym. Szeroka sfera wolności osobistej bywa też stymulowana poprzez odpowiedzialność, głównie za swój rozwój i warsztat naukowy i rozwój całej dyscypliny naukowej oraz rozwój Uczelni, a także za wychowanie młodzieży studenckiej i kolejnych generacji naukowców, za prawidłowy rozwój „młodej kadry” i mobilizację jej do rzetelnej pracy naukowo-dydaktycznej oraz za należyte wykorzystanie autorytetu naukowego poza Uczelnią i strukturami nauki. Odpowiedzialność oznacza ponadto aktywne uczestnictwo w działalności dydaktycznej i organizacyjnej Uczelni.

Rzetelność i uczciwość

U podstaw prawidłowego rozwoju naukowego leżą: solidność, precyzja oraz rzetelny stosunek do faktów, do osiągnięć poprzedników i do języka, w którym objaśnia się odkrycia i teorie, w którym przekazuje się zdobytą wiedzę innym. Przestrzegać trzeba w szczególności wymagań metodologicznych i warsztatowych gwarantujących wyczerpujące i obiektywne rozpoznanie badanej problematyki i ustaleń naukowo-badawczych, a także należytej dokładności i poprawności logiczno-terminologicznej. Wyklucza się zwłaszcza głoszenie niedostatecznie zweryfikowanych tez i chwiejnych poglądów, pozbawionych obiektywizmu i oparcia w rzeczywistości, obliczonych dla doraźnych potrzeb lub wątpliwej sławy albo dla zaspokojenia oczekiwań wydawców lub wpływowych gremiów decyzyjnych. Naruszenie wymagań rzetelności naukowej podważa wiarygodność i zaufanie do nauki i całego środowiska akademickiego.

Z rzetelnością naukowo-dydaktyczną wiąże się bezpośrednio zasada uczciwości w powszechnym ujęciu, która stanowi uniwersalną regułę charakterystyczną dla wszelkich społeczeństw. Uczciwość dotyczy bowiem stosunku do innych ludzi, do spraw publicznych i osobistej odpowiedzialności. W działalności naukowo-dydaktycznej wyraża się przede wszystkim w konieczności stosowania jasnych i zobiektywizowanych kryteriów warsztatowych i aksjologicznych. Wyklucza się zatem wszelkie manipulacje, fałszywe opinie, pseudoteorie i kamuflaż naukowy. W działalności dydaktycznej liczą się głównie zaangażowanie w dokładnym i rzetelnym przekazie najnowszej wiedzy oraz pełna realizacja programu i czasu zajęć. Z bieżącego życia akademickiego wyeliminować trzeba zwłaszcza wszelkie przypadki hipokryzji, obłudy i zarożumiałości, zwłaszcza z nadużyciem władzy wobec podwładnych i słabszych. W odniesieniu zaś do studentów uczciwość wyraża się powinnością solidnego i dogłębnego studiowania obranej dyscypliny.

Wymóg uczciwości i rzetelności nabiera szczególnego znaczenia w zakresie recenzowania cudzego dorobku, a także w odniesieniu do publikacji wyników własnej działalności naukowo-badawczej. Recenzje muszą być obiektywne i wnikliwe, również w odniesieniu do prac dyplomowych. Uczciwość wyraża się poszanowaniem zasad

pierwszeństwa i samodzielności. Niedopuszczalne jest naruszanie praw pierwszeństwa nawet przy dozwolonym cytowaniu cudzych wypowiedzi naukowych. Wykluczone są ponadto wszelkie formy rzekomego autorstwa oraz plagiatu, potępianego co najmniej od czasów renesansu, a także autoplagiatu, jak i inne postaci żerowania na owocach cudzej pracy (kryptoplagiaty), prowadzące – skądinąd – do naruszania osobistych praw autorskich. Konsekwencją takich oszukańczych praktyk jest zdobywanie niezasłużonych awansów, dyplomów, stopni i tytułów naukowych.

Sprawiedliwość

Sprawiedliwość polega na obiektywizmie i stosowaniu jednakowej miary (kryteriów) przy ocenie cudzego postępowania. W odniesieniu do uczelni publicznej w pierwszej kolejności sprawiedliwe muszą być oceny w indeksach i na dyplomach, odzwierciedlające rzeczywisty stan wiedzy studenta. Wszelka subiektywna przychylność ze strony egzaminatora jest wykluczona. Na szczególne potępienie zasługują przypadki korupcji, płatnych korepetycji u wykładowców i przyzwolenie na korzystanie z niedozwolonych pomocy (ściąganie) podczas sprawdzianów i egzaminów. Sprawiedliwa musi też być wycena pracy i dorobku innych, zwłaszcza przy nagradzaniu, awansowaniu i w konkursach.

Niedopuszczalne są przypadki jakiegokolwiek faworyzowania bądź dyskryminacji. Żadna grupa zawodowa nie powinna być traktowana lepiej niż inne, o ile nie zachodzą istotne okoliczności uzasadniające taki stan rzeczy. W szczególności nie jest dyskryminacją kogokolwiek racjonalna pomoc osobom niepełnosprawnym. Ideał humanizmu wymaga od pracowników i studentów w pełni sprawnych oraz ze strony Uczelni działań wspomagających wysiłki osób o ograniczonej sprawności, jak również znajdujących się w bardzo trudnej sytuacji życiowej, niemożliwej do przezwyciężenia bez pomocy środowiska.

Życzliwość, tolerancja i lojalność

Twórczość naukowa, edukacja i oddziaływanie na wychowanie w odniesieniu do ludzi młodych wymagają nie tylko szczególnego zaangażowania intelektualnego, ale także i przychylnego nastawienia, a nawet pewnego poświęcenia i miłej atmosfery, niezbędnej do doskonalenia cnót osobistych, pobudzenia zainteresowań, poszukiwania rozwiązań, mobilizacji do trudnych zadań, nabywania wiedzy metodologicznej, umiejętności warsztatowych itd. Obecnie, zapewne z braku czasu i niedopuszczalnego przynaglenia, coraz częściej zdarzają się trudności w sprawowaniu starannej opieki nad rozwijającymi się umysłami i talentami magistrantów, doktorantów i stażystów. Życzliwość jest niezbędna także przy wszelkich formach egzaminów i zaliczeń, które muszą być oparte na zobiektywizowanych kryteriach i przejrzyste oraz wolne od przypadków bezduszności, złośliwości i szykany. Także w bieżącym życiu uczelnianym powinna panować atmosfera życzliwości i wzajemnego szacunku z zachowaniem dobrych manier.

Specyfika działalności intelektualnej, zwłaszcza w warunkach autonomicznej wspólnoty uniwersyteckiej, wymaga właściwie pojętej tolerancji w odniesieniu do odmiennych poglądów, postaw, przyzwyczajzeń, choćby nie były w pełni trafne. Tolerancja i wyrozumiałość w nauce, edukacji i wychowaniu to przede wszystkim dostrzeganie i rzeczowa analiza odmiennych poglądów (opinii), nawet odbiegających od powszechnie przyjętych, z zachowaniem prymatu rozumu i panowania nad emocjami. Nie może być jednak mowy o tolerancji dla łamania prawa i dobrych obyczajów, a także dla przypadków nietolerancji.

Działająca w sposób zorganizowany zbiorowość wymaga od swoich jednostek wzajemnego współdziałania i solidarności, a także lojalności wobec całej struktury. W szczególności liczy się dobre imię Uczelni będące znakiem wspólnoty, a w konsekwencji dobrem osobistym każdego funkcjonującego w niej pracownika i studenta. Lojalność wobec wspólnoty akademickiej niezbędna jest na co dzień, jak i w chwilach szczególnych, wymagających odwagi, poświęcenia i odsunięcia na bok prywaty i oportunistów. W życiu codziennym lojalność wyraża się przede wszystkim

w poszanowaniu dyscypliny pracowniczej, wspomaganiem demokratycznie wybranych władz oraz w osobistym zaangażowaniu w budowie prestiżu Uczelni. Niezbędny jest też szacunek dla przełożonych, ich decyzji, autorytetu, który nie może być wszakże pojmowany skrajnie w kategoriach osobistej adoracji.

Bezstronność i przejrzystość w załatwianiu spraw publicznych

Szczególna misja autonomicznej uczelni państwowej sprawia, że sprawy w niej załatwiane nabierają charakteru spraw publicznych, związanych z realizacją dobra publicznego. Świadomość szkodliwości preferowania partykularnych korzyści nad dobro Uniwersytetu wymaga unikania nawet potencjalnych konfliktów interesu, poprzez ujawnianie powiązań oraz przyjęcie standardów neutralizujących nadużywanie wpływów. Narzuca konieczność zachowania bezstronności, przejrzystości i jawności przy ich załatwianiu. Wszelkie rozstrzygnięcia muszą być podejmowane bezinteresownie, na podstawie zobiektywizowanych przesłanek i kryteriów, z wyłączeniem osobistych przekonań, uprzedzeń, preferencji i wpływu innych osób, z zachowaniem pełnego dostępu do informacji. Dotyczy to przede wszystkim przyjmowania na studia, weryfikacji wiedzy i umiejętności, promowania i nadawania dyplomów, ustalania programów kształcenia itd. Doniosłą z tego punktu widzenia jest także sfera zatrudniania, która musi być wolna od przypadków faworyzowania wybranych osób, nepotyzmu i szkodliwej aktywności nieformalnych grup interesów, których uczestnicy wspierają się wzajemnie z wykorzystaniem swoich pozycji dla czerpania partykularnych korzyści. Za wyjątkowo szkodliwą uważać należy działalność takich grup w toku procedur konkursowych, awansowania, nagradzania i odznaczania, a także w przewodach poprzedzających nadawanie stopni i tytułów naukowych oraz zawodowych. Wszelkie formy niejawnego i nieformalnego lobbingu muszą być surowo zwalczane. To samo dotyczy różnych form zakulisowego „urabiania” opinii w sprawach publicznych. Wymóg bezstronności i przejrzystości powinien towarzyszyć także wszelkiemu dzieleniu korzyści i ciężarów, zwłaszcza w zakresie obciążeń dydaktycznych. Element uznaniowości może być dopuszczalny jedynie

w wypadkach wynikających z ustawy. Gwarancją bezstronności i równego traktowania są w szczególności demokratyczne i jawnie funkcjonujące procedury wewnętrzne, które w połączeniu z przejrzystością postępowania zapewniają przewidywalność i zgodność rozstrzygnięć z oczekiwaniami społecznymi, umożliwiając dodatkowo efektywną ich kontrolę zarządczą.

Przy opracowywaniu powyższych standardów wzorowano się częściowo na Kodeksie Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych uchwalonym przez KRASP 26. 04. 2007 r. oraz na „akademickim kodeksie wartości UJ”.